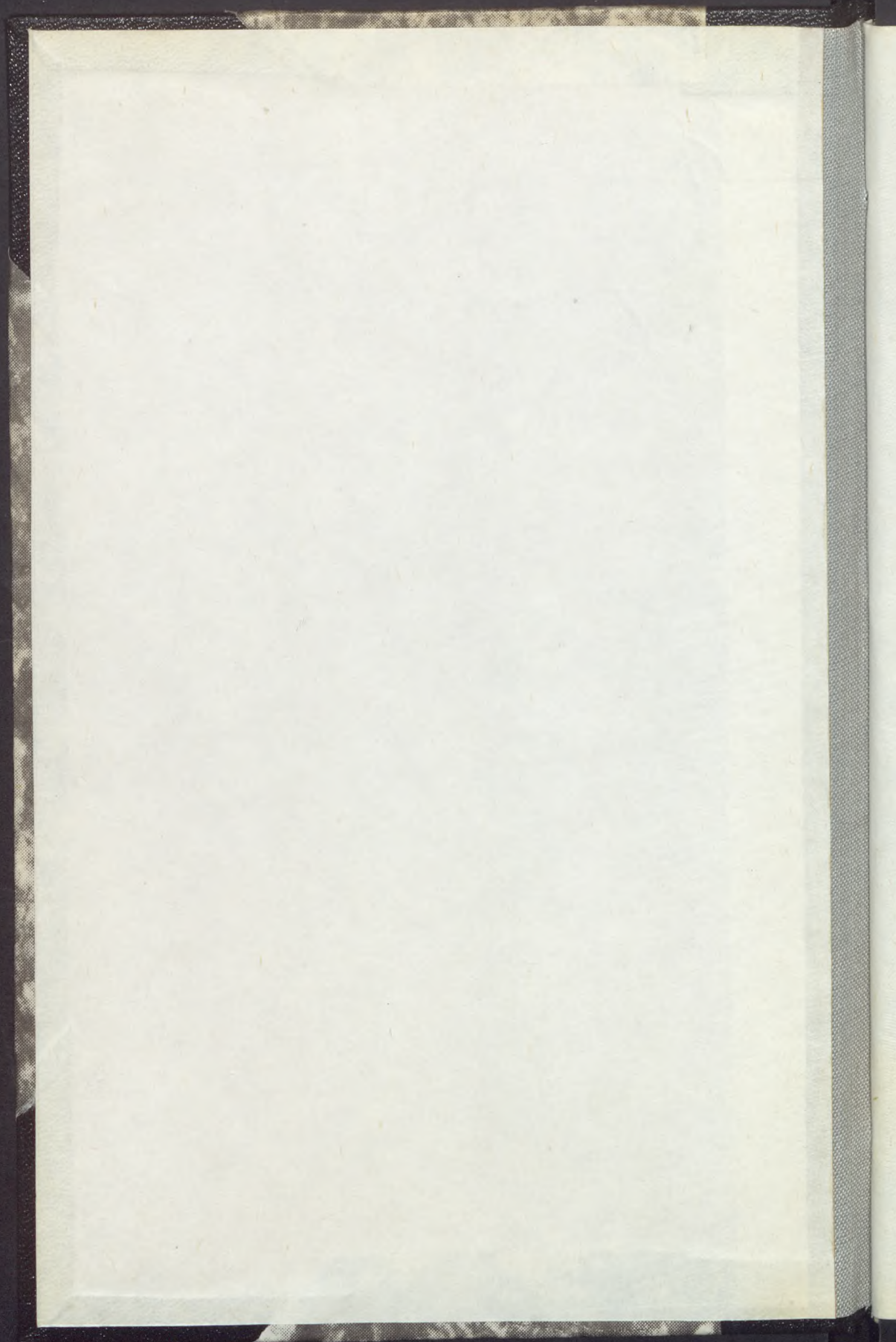
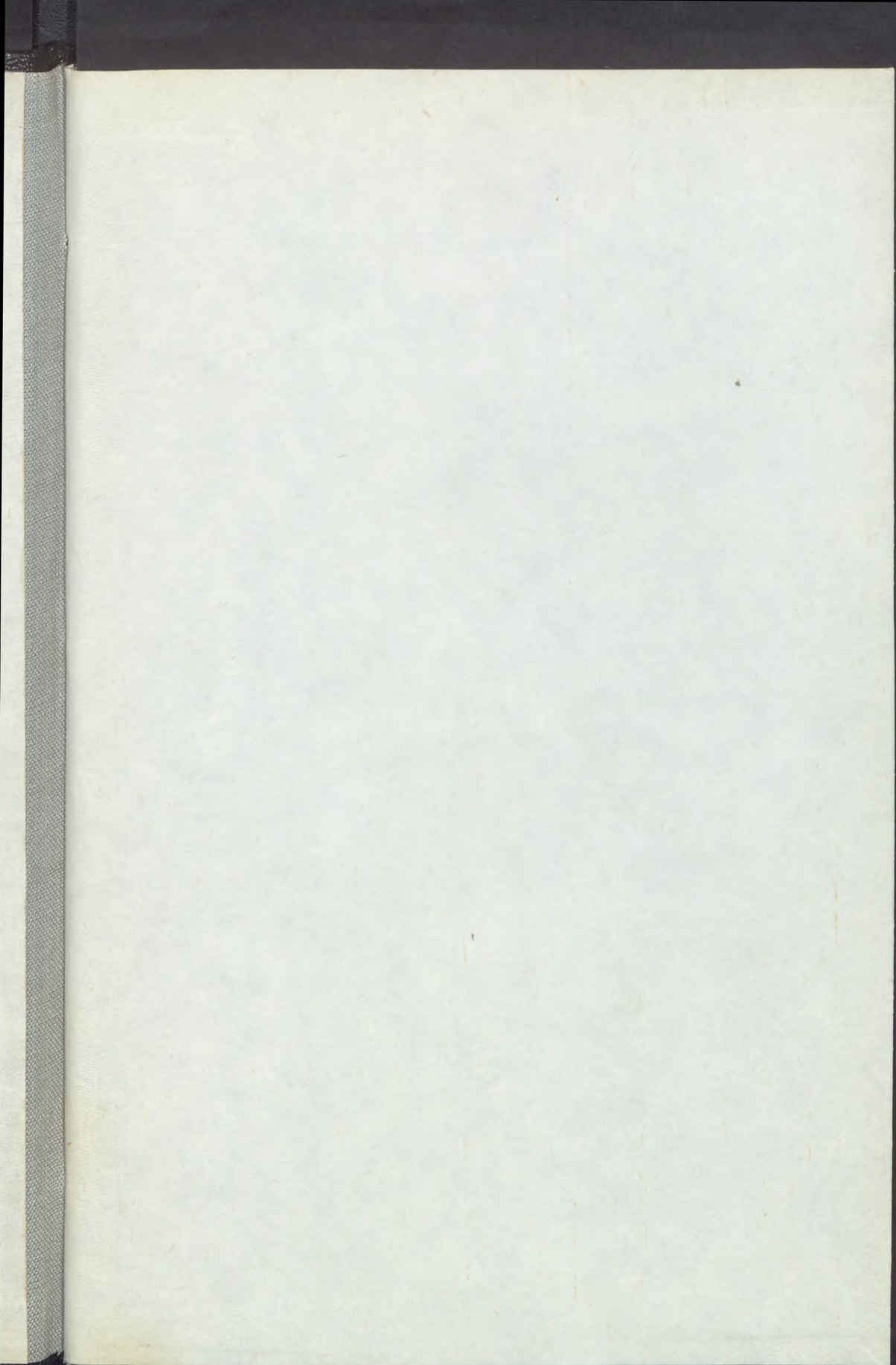
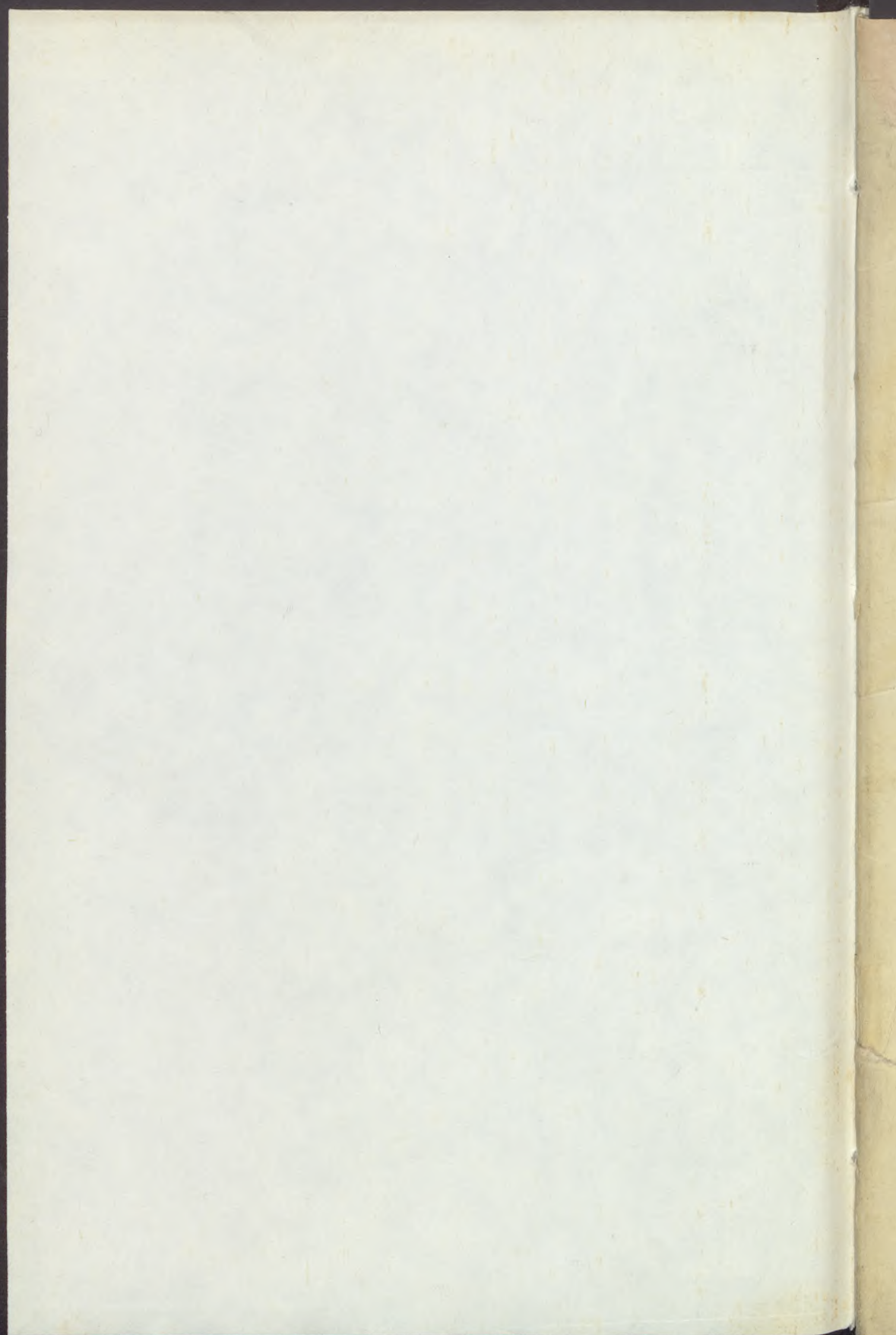

205.230

205230

DOHNANYI ERNO
ÉS
SZEGEDI MISÉJE

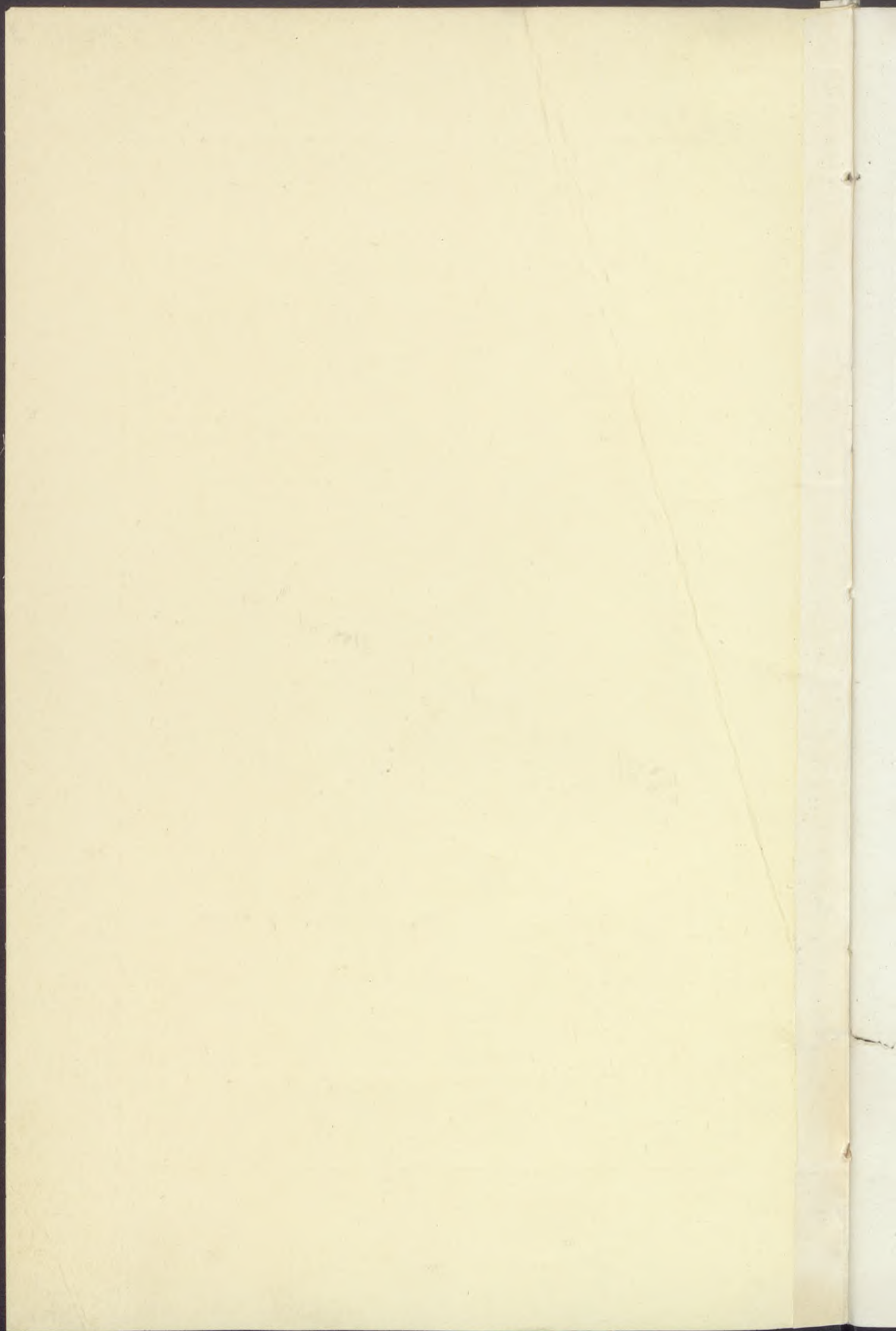

CSÁTHY FERENC

egyetemi könyvkereskedés és irodalmi vállalat rt.

Debrecen—Budapest

I, Krisztina körút 133

DOHNÁNYI ERNŐ
ÉS
SZEGEDI MISÉJE

(MISSA IN DEDICATIONE ECCLESIAE)

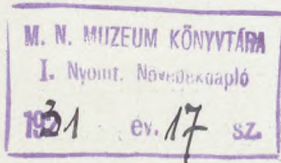
CSÁTHY FERENC
egyetemi könyvkereskedés és irodalmi vállalat rt.
Debrecen—Budapest
I, Krisztina körút 133

L.O. 30/1931

205.230

Dohnányi Ernő

DOHNÁNYI ERNŐ

Zenevilágunk lelke.

Zenekultúránk halk vezető szelleme.

Minden magyar ember tisztelettel és szeretettel ejti ki nevét.

Mindenütt elismerik, méltányolják és ünneplik. Külföldi útjairól garmadában hozza haza a babért, mint nagy elődje : Liszt.

Fáradhatatlan szelleme mindenütt ott van, ahol a zene, a zengő levegő szépségei enyhítik a görnyedő, roskadozó ember fájdalmait. Ha zongorájának grandiózus skáláján szétárasztotta lelke melegét, tollat vesz elő s keze nyomán elévülhetetlenül szép magyar kótták százezrei szaporodnak. Sokszor fürdeti lelkét a legnemesebb kamarazene illatában s ha az ujjai elfáradtak, vezénylőpalcáját veszi elő és zenekara élén áldoz a zeneművészetnek.

*

Dohnányi Ernő 1877 július 27-én, Pozsonyban született. Édesatyja, Dohnányi Frigyes, a pozsonyi főgimnáziumban számtan- és fizikatanár volt. Érde-

kes, sokoldalú, józan gondolkozású ember. Nagy zenekedvelő, kitűnő gordonkás, hegedűs, sőt komponista is. A háza tele volt muzsikával, mégpedig nemes, szép muzsikával. Kamarazene, zongora, gordonka-, hegedű-, énekszó gyakran hangzott ki onnan.

Dohnányi Frigyes családja nyitrai eredetű. Dohnányi Ernő nagyatyja közjegyző volt Ószombatton (Szobotist), Nyitra vármegyében. Hegedült és fuvolázott. Kilenc gyermeke közül hármat nevelhetett fel, mert hat korán elhalt. Gyermekei zenei tehetségéről, különösen a legkisebbikéről, legendákat meséltek a családban.

Dohnányi Ernő édesanyjának leánykori neve: Szlabey Ottilia. Családja breznóbányavidéki. Temperamentumos, kedves úriasszony. Jelentősebb zenei hajlam nélkül.

Amint látjuk, Dohnányi zenei talentumát apai ágon örökölte. Érdekes különösség, hogy az átöröklés általános törvényeivel ellentétben, a nagy zene-művészek zenei képességére inkább az apa a döntő, pedig a szellemi tulajdonságokat általánosságban az anyjától örökli a gyermek. Bachnál, Mozartnál, Beethovenénál is így volt. Dohnányi, mikor zenei gyermekkoráról beszél, mindig atyját említi.

A Dohnányi-család rendkívül muzsikális hajlamosságát mutatja az is, hogy Dohnányi Ernő testvérhuga, Mária (Kováts Ferenc dr., szegedi egyetemi tanár felesége) széles körben ismert kitűnő muzsikus. (Itt említjük meg, hogy Dohnányi Ernő második felesége :

Galafrés Elza, európai hírnő művésznő, aki poéta-férfjének méltó társa.)

Dohnányi végtelen jó, szófogadó, szelíd, csendes gyermek volt. Egészséges, inkább erős, habár arczíne mindig sápadt. Sohasem csintalankodott. Komoly, magabavonuló természetű. Ezek a tulajdonságok ma is jellemzik.

Három éves korában már feltűnő fogékonyságot árult el a zene iránt. Ha muzsika, különösen ha karamazenélés volt a háznál, behúzódott egy nagy bordó fotelbe s tágrameredt szemmel figyelte a játékot. Szólhattak hozzá, kérdezhatték — nem felelt, még uzsonnázni sem ment, hiába hívták. Csakúgy nyelte a hangokat. Ha édesatyja elővette a gordonkát, abba-hagyott minden játékot s lassan, nesztelenül, remegve közeledett a bűgő, misztikusan daloló hangszerszámhoz. Megállt apja előtt és állt-állt, ott állt míg szólt a hangszer. Bach gordonka-szóló szonátáit szerette volt játszogatni az öregúr. Így a nagy Sebestyén a hároméves gyermeknek kedvenc szerzőjévé vált. Egy alkalommal, amint apja hazajött az iskolából, eléjeállott s küszködve a szóval, ezt motyogta:

— Apa, Bachot tessék muzsikálni

Előkerült a gordonka s a kis fiú az apja kezében levő vonó másik végét megfogva, húzogatta a húrokon. Apja rakta az ujjakat s a gyermek karmozgása után fordítva a csellót, megszólalt egyik ismerős Bach „Gavotte“. Volt öröm . . . Ez Dohnányi első zenélésének primitív emléke.

Amint nőtt s gondolkozva kereste szórakozásait, legszívesebben dirigálást játszott, vagy mint gyermekkorában Haydn, két bottal vagy kukoricaszárral hegedült és gordonkázott. Aztán szerette, mint csaknem minden gyermek, a „vonat“-játékokat és a „hegymászást“ (ma is kítűnő és szenvedélyes turista).

Hatéves korában már hangversenyekre vitték. Kellemes, szép hangja volt. Abszolút hallása kétségtelenné vált.

Irni-olvasni édesanyja tanította s zongorázni és egy darabig hegedülni: édesapja. Az öreg Dohnányi nem volt jó zongorista, úgyszólván együtt tanulta a hangszeret hatéves kis fiával. Két év után a tanítvány már annyira haladt, hogy vezetését az öreg tovább nem vállalhatta. Forstner Károly, pozsonyi székesegyházi orgonista veszi át ekkor tanításra. Forstner komoly zenész volt s elég jó zongorista. Az elmélet elemeit is tőle tanulta Dohnányi. Középiskolai éve alatt büszkélkedve oktatta a nagytehetségű fiút, aki csakhamar többet tudott, mint a tanító.

— Jó öreg bácsi volt, akit nagyon szerettem — mondja róla meleg hálával a mester.

Az öreg Dohnányi az életet jól látó ember lévén, ragaszkodott ahhoz, hogy fia végezze el a középiskolát.

Jó tanuló volt. Különösen matematikában és fizikában.

Kilencéves korában lépett fel először nyilvánosan iskolai hangversenyen. Mozart *g-moll* zongora-

kvartettjének zongoraszólamát játszotta. Emlékezetes sikerrel.

Figyelemreméltó történetként beszélnek ebből az időből, hogy édesatyja a fiával egy nyarat Kisheres-tyénben Haulik nevű földbirtokos barátjánál töltött. A vendégsereg közt volt egy szép kis lány, Pongrácz Hedda, akinek zenei neve h—e—d—a, annyira megtetszett a kis Dohnányinak, hogy arra formás zongoradarabot komponált az egész társaság ámulatára.

Korán kiütközött belőle a zeneszerzői ősvéna. A középiskolai évek alatt sokat komponált. Gyermekkori feljegyzései, vázlatai, szerzeményei figyelemreméltók. Ezeket a kótázásokat különös gonddal hét lakat alatt őrizi.

Tizenöt éves korában *fisz-moll zongorakvartett*-jét Bécsben a Duesberg-vonósnégyestársaság koncertjén nagy sikerrel mutatták be. A zongoraszólamot a szerző, a fiatal gimnázista játszotta.

1894-ben tett érettségi vizsgálatot s a bizonyítványa „általános: jó“. Ilyen szép bizonyítványa talán egyetlen nagy muzsikusnak sem volt.

A Dohnányi-család nem volt gazdag, de fiúknak anyagi gondokkal nem kellett küzdenie. Mikor 1894-ben Budapestre jött a Zeneakadémiába, segítette ebben a Liszt Ferenc-ösztöndíj is. Az Akadémián Thomán István és Koessler János volt mestere, de már olyan készséggel került hozzájuk, hogy társai közül gyorsan kitűnt. A zongorázásban nem nagy szorgalmat tanúsított, de az elméleti tárgyakban, a

zeneszerzésben minden társát túlszárnyalta. 1895-ben egyik akadémiai vizsgahangversenyen *c-moll zongorakvintett*-jével aratja az első nagyobb sikert. Egy évre rá megírja *F-dur szimfónia*-ját, majd *Zrinyi-nyitány*-át, melyekkel a millenniumi királydíjat nyerte meg. Ez a két mű ma is kézirat.

A Zeneakadémia mellett a budapesti Tudományegyetem bölcsészeti (nyelvészeti) szakára is beiratkozott, de egy féléves indexét csupán emlékként őrzi.

Első ópuszának, a *c-moll zongorakvintett*-nek nevezetes története, hogy a budapesti bemutató után, 1895 nyarán Koessler János, aki Brahmsnak jóbarátja volt, elvitte bemutatni a művet a kamarazeneköltszet akkori legnagyobb mesterének. Ischlben, Brahms lakásán kéziratból játszotta e művet Nikisch Arthur a bostoni Kneisel-vonósnégyessel (a gondokát Bürger Zsigmond, a m. kir. Operaház versenymestere).

Brahms feszült figyelem után így szólt:

— Én sem tudtam volna jobban megírni.

Közbenjárására a bécsi Tonkünstlerverein hangversenyén a szerző közreműködésével nagy sikerrel adták elő a nevezetes kvintettet.

1897-ben végezte Dohnányi a Zeneakadémiát, ahonnan első nagyobb külföldi koncertjére Berlinbe ment. Még ugyanebben az évben visszajött hozzánk, ahol akkor filharmónikusainkat a nagy dirigens, Richter János vezényelte.

Egy ilyen hangversenyen (november 17-én) Beethoven *G-dur zongoraversenyének* átgondolt, stílusos

előadásával nagy sikert aratott s Richter annyira értékelte, hogy a következő év elején elvitte Bécsbe (1898 jan. 9), ahol a filharmónikusokkal játszott, azután pedig Londonba, ahol Richter saját zenekarával évente több hangversenyt tartott. Az 1899—1900-as szezonban Dohnányi Angliában két hónap alatt harminckét hangversenyt adott, nyolcat közülük Londonban. Ugyanekkor Skótszágban és Írországban is hangversenyezett. Ugyancsak ebben az évben Amerika nagyobb városaiban tizenöt hangversenyt tartott. A következő évben is Amerikában maradt. Erre az időre esik ragyogó szépségű *e-moll zongorakoncert*-jének bemutatása, mellyel megnyerte a bécsi 2000 koronás Bösendorfer-díjat. Nálunk Richter vezénylete alatt mutatták be. Egy évre rá megírja *d-moll szimfóniá*-ját, melyet Richter Manchesterben dirigált először. Bejárta azután Norvégiát, Skandináviát, játszik Pétervárott, Párisban s Olaszországban. Sikerei folytán neve úgy nőtt, hogy 1905-ben a berlini zenefőiskolára hívták meg tanárnak. Mint zenepedagógushoz a világ minden tájáról sereglettek hozzá a tanítványok.

A háborús körülmények folytán Dohnányi Berlinből 1916 őszén hazakerült s Mihalovich Ödön igazgató meghívására a Zeneakadémián a zongoratanészak tanára lett. Tanári működése kiváló pedagógiai kvalitásai mellett sem volt nagy eredményű, mert ehhez tehetséges tanítványok is kellenek. Rendkívüli zenei tekintélye folytán elérte, hogy 1919-ben — bár rövid

időre — a Zeneakadémia igazgatója lett. 1919-ben a Budapesti Filharmóniai Társaság elnökkarnagyává választották meg, mely pozícióját ma is osztatlan elismerés mellett tölti be. Ezenfelül 1928 óta ismét visszatért a Zeneművészeti Főiskolára, ahol igazgatói címmel a zongora és a zeneszerzés művészképző vezetője.

A Kolozsvárról Szegedre áthelyezett egyetem bölcsészeti kara a világhírű zeneszerzőt és zongoraművészt egyhangú lelkesedéssel 1922 június 29-én tiszteletbeli doktorrá avatta.

A legnagyobb magyar zenei kitüntetést, a Kisfaludy Társaság Greguss-jutalmát tavaly nyerte el.

Néha néhány hónapra Amerikába megy, ahol neve a világ legnagyobb muzsikusainak sorában is első helyen tündöklük.

Mióta állandóan szép hűvösvölgyi villájában, közöttünk él, a magyar zenekultúra színvonalának emelésén ernyedetlenül dolgozik. Ötven-hatvan koncertet ad egy szezonban s hangversenyeinek jegyeit mindig elkapkodják. De nemcsak Budapestnek, hanem a vidék nagyobb városainak is dédelgetett kedvence.

Művészi nyughatatlansága a folytonos munkában nyilvánul meg. Állandóan kótavonalak társaságában él. Alig lehet hozzá úgy betoppanni, hogy ne volna előtte valami partitúra.

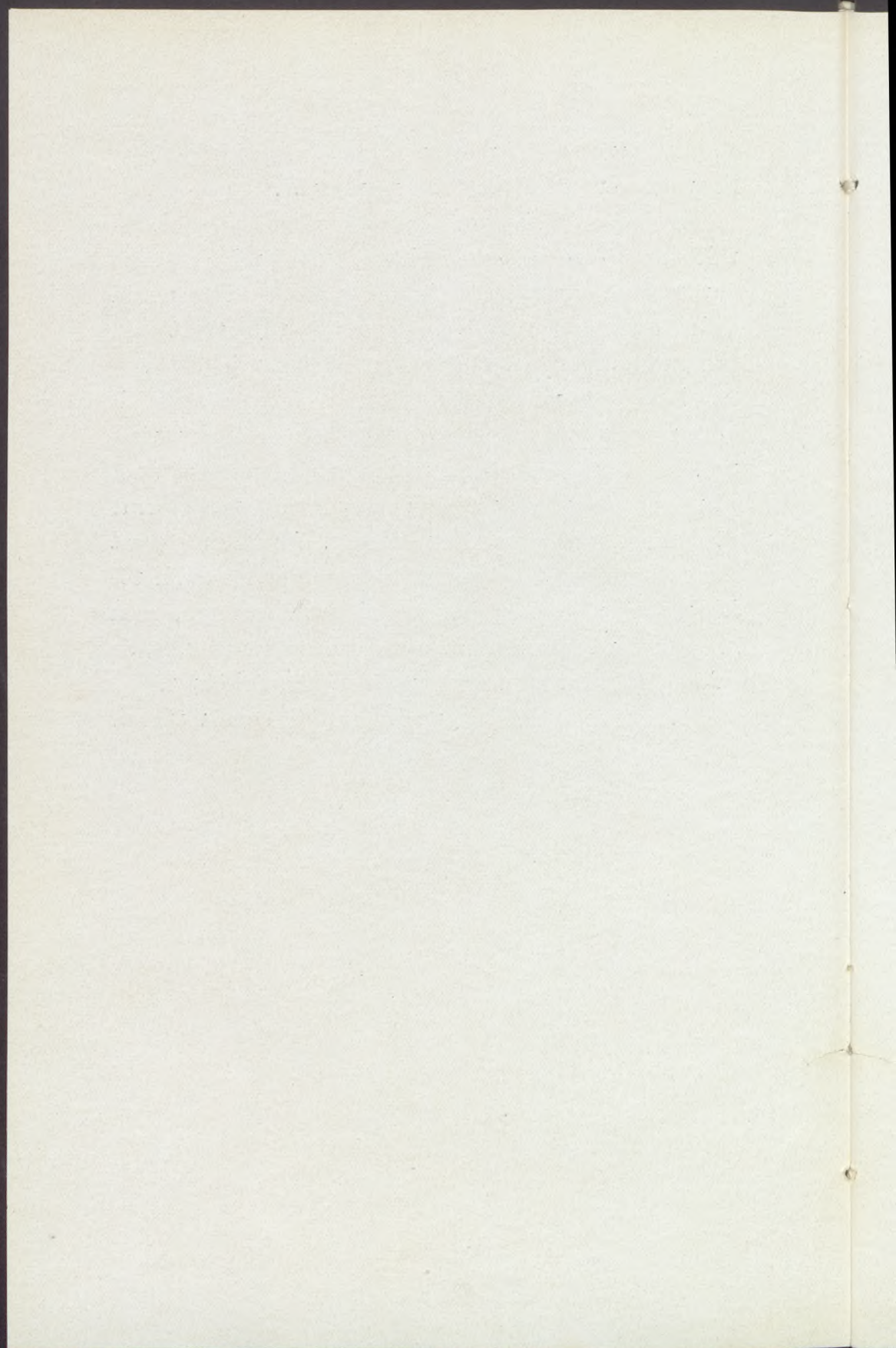
Dohnányi negyvennyolc kompozíciója számra nézve nem bő termés, de értékre annál becsesebb.

Van közöttük vagy tizenöt olyan, amelyekkel örökre beírta nevét a magyar zenetörténetbe.

Dohnányi művei érzékeny, feminin lelkének hű tükrői. Az érzések, érzelmek és hangulatok pregnáns hatalma hiányzik belőlük, de valami magasrendű előkelőség mindenikre nemes művészeti patinát rak. Finomság, ízlés és gondosság mindeniket jellemzi.

Dolgozási módszerére jellemző, hogy a zeneművészet örökérvényű igazságait és hagyományait tiszteli. Nem atonális, nem ultramodern, nem impresszionista, nem naturalista, nem expresszionista, hanem: modern, a szó nemes értelmében. A zeneművészet minden szépségét felhasználja mondanivalójának tökéletes köntöséül. Nem háborgó, nem robbanó, nem erőszakos talantum, nem nyűgöz le, nem szédít el, de mindig fölemmel, megnyugtat és gyönyörködtet.

Alkotásaira a koronát most, új miséjével tette fel.

A MISE TÖRTÉNETE

Dohnányi grandiózus miséje annak a pályázatnak eredménye, melyet gróf *Klebensberg* Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter 10.000 pengős pályadíjjal a múlt ősszel tűzött ki a szegedi Fogadalmi templom felszentelési ünnepségére. Ilyen nagyarányú zeneművészeti pályázat még nem akadt a magyar zeneéletben. Meg is volt az eredménye, mert értékes művek egész sorával gazdagodott általa egyházzenei irodalmunk. A kiváló művek közül is kiemelkedett *Dohnányi* miséje, mely a bírálóbizottság egyhangú javaslatára az első díjat nyerte el.

Dohnányi-nak régi vágya volt, hogy sokoldalú művészetét a zeneirodalom legtisztultabb műfajával: misével koronázhassa meg. Némi zárkózottságra hajlamos, nemes, puritán lelke valósággal predesztinálja őt arra, hogy a mise elvont, letompított formáiban művészete csúcspontjának eszközeivel nyilatkozzék meg. Pozsonyi gimnázista korában a templom kórusán szívesen foglalatoskodott. Irt egy misét is, melyet az édesapja vezetése alatt álló iskolai ének- és zene-

karra komponált gyermekkorában, írt ezenfelül Ave Mariá-t, Offertórium-okat, de e kísérletektől eltekintve, negyvennyolc műve között egyházzenei mű nincs.

Pályadíjnyertes nagy miséjével ez év elején kezdett foglalkozni a mester s május 9-én fejezte be. Ugyyszólván három hónap alatt készült el. Csodálatra méltó munkabírási, mely a lélek ösztönző ereje teljességének tüzevel magyarázható. Csak ennyire átszellemült művészi energia hozhatott létre ilyen tökéletes művet, mely a magyar zeneművészet örök büszkesége lesz. A magyar egyházi zene sarokköve, értékeségben Liszt Ferenc Magyar Koronázási Miséjének testvére s az általános egyházzenei irodalom egyik legjelentősebb alkotása. Szerzőjének mélységes valóságossága, a Hit-be vetett rendíthetetlen hite, művészetének rendkívül gazdagsága és páratlan stílusérzéke emeli ezt a misét a legnagyobb zeneköltők munkái mellé, sőt néhol fölé is, mert liturgikus szempontból: példaadó mintakép.

*

Dohnányi új miséjét *Szegedi misé*-nek keresztelték el. Maga a szerző ezt a címet írta vezérkönyvére: *Missa in dedicatione Ecclesiae*. (Templomszentelési mise.) Ópusz-száma: 35. Négy szólóénekre, kettős kórusra, zenekarra és orgonára készült. Zenekara 2 fuvolából, 2 oboából, 2 klarinétból, 2 fagótából, 2 kürtből, 2 trombitából, 3 harsonából, 1 üstdobból és vonósötösből áll. Tíz főrésze oszlik: *Introitus, Kyrie,*

Gloria, Graduale, Credo, Offertorium, Sanctus, Benedictus, Agnus és *Communio*. A mise állandó és változó részekből áll. Az állandó rész minden misében azonos szövegű. Változó rész az Introitus, Graduale, Offertorium és Communio. Ezek szövege ünnepek szerint más és más. Dohnányi műve a templomszentelési miseszöveg teljességét felöleli. A változó részeket azonban úgy komponálta meg a mester, hogy azok elhagyhatók, anélkül, hogy az állandó részek eszmei egysége szenvedne. Így a mise más változó részekkel más ünnepen is előadható. Szerző az állandó és változó részeket azzal is megkülönböztette, hogy az állandó részekben az éneken felül zenekart és orgonát alkalmaz, a változó részekben az éneken felül csak orgonát.

A mise a legnagyobb egyházi zeneköltő, Palestrina műveihez hasonlóan: erősen vokális (énekes) jellegű. Állandó nyolcszólamú kar énekli, mely a hozzákapcsolódó négy szólóénekekkel több helyt tizenkétszólamúnak mondható. Ez is mutatja Dohnányi abszolút stílusérzékét, hiszen Beethoven mondta: „Tiszta egyházi zenét csakis énekhangokkal volna szabad előadni, kivéve a Glóriát vagy más hasonló szövegű részt. Ezért szeretem Palestrinát, de ostobaság őt utánózni anélkül, hogy az emberben az ő szelleme és vallási szemlélete meg volna“.

Az egyházi zeneművészet emelkedettségének alapja mindig a vallásosság. Dohnányi azért alkothatott ilyen abszolút művet, mert belső vallásossággal

kereste Istenével való beszédének zenei formáit.

A mű egyensúlyozottságában feltűnik, hogy milyen gonddal, szeretettel és mégis mennyire a természetes lehetőségek szerint bánik az énekhanggal. Ez tizenkét szólamnál: mesteri feladat.

A szólók nem dominálnak, legtöbbször beleolvadnak a nyolcszólamú karba. Tisztán zenekari rész, alig néhány ütem s a szöveg értelmének zenésítése annyira logikus, hogy azonos szavakra az egész misén végig azonos zenét használ, mert úgy gondolta, ha egy szó zenei fogalmazását megtalálta, annak ismételtetésével egységesebbé válik a mű.

Az egész mű a mise liturgikus szövegének zenei nyelvre tökéletes fordítása.

A mise kontrapunktikája Bach magaslatán áll.

A MISE ISMERTETÉSE*

INTROITUS

1. *Introitus.* Terribilis est locus iste: hic domus Dei est, et porta coeli: et vocabitur aula Dei.

Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen!

Terribilis est locus iste: hic domus Dei est, et porta coeli: et vocabitur aula Dei.

1. *Belépő-ének.* Félelmetes ez a hely: itt Isten háza van és a menny kapuja: és neve „az Isten udvara”.

Mily kedvesek e te hajlékaid, erősségek Istene! Az Ur csarnokaihoz sóvárogva el-eped az én lelkem.

Dicsőség az Atyának és a Fiúnak és a Szent Léleknek.

Miként kezdetben volt, úgy most és mindig és századok századain keresztül. Ámen!

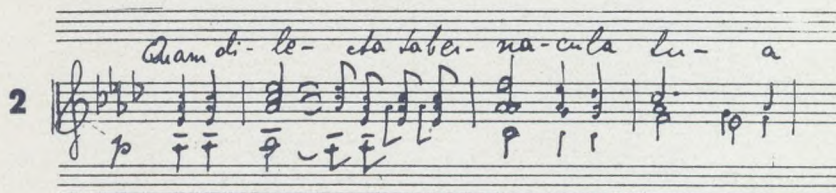
Félelmetes ez a hely: itt Isten háza van és a menny kapuja: és neve „az Isten udvara”.

Orgona és kettős kar. Néhány orgonaütem után hatalmas erővel vág be az első kar *Terribilis est locus iste*,

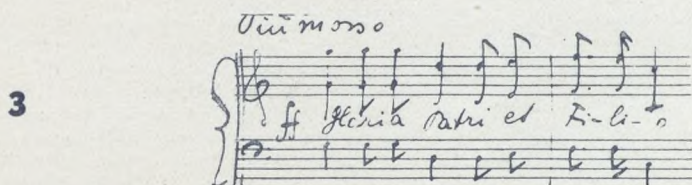
The musical score is written for piano and double choir. The piano part is in G major, 2/4 time, and the choir part is in G major, 3/4 time. The score includes the text 'Terribilis est locus iste' and 'Org.'.

* A hangjegypéldákat Dohnányi Ernő kézírásában sokszorosítottuk. A mise szövegét dr. Koudela Géza fordította magyarra.

amit a második kar pianó ismétél. Fokozás után hosszabb közjátékkal a középrészhez

jutunk, melyben a négyszólamú nőikarra négyszólamú férfikar felel kánonszerűleg, majd egyesülve uniszono zengi Isten dicsőségét.

Ezután pianisszimó visszatérnek visszaemlékezés-szerűleg a tétel első szavai (1. példa) s a szóló orgona halk ütemei fejezik be az Introitust, mely A-B-C-A képlet szerint tagozódik, ami azt jelenti, hogy ugyan- ennyi főbb gondolatkörből áll.

KYRIE

2. *Kyrie.* Kyrie, eleison! Kyrie,
eleison! Kyrie, eleison!
Christe, eleison! Christe, elei-
son! Christe, eleison!
Kyrie, eleison! Kyrie, eleison!
Kyrie, eleison!

2. *Kyrie.* Uristen, irgalmazz!
Uristen, irgalmazz! Uristen,
irgalmazz!
Krisztus, irgalmazz! Krisztus,
irgalmazz! Krisztus, irgal-
mazz!
Uristen, irgalmazz! Uristen, ir-
galmazz! Uristen, irgalmazz!

Az Introitusra a Kyrie attacca (megszakítás nélkül) következik. Fő témáját

4 *Moderato*

Ky-ri-e e-lei-son

először a karból az alt hozza, azután kibővítve és mindjobbban erősödve több szólamban ismétlődik. De úgy, hogy a szöveget minden szólam csak háromszor énekli. A *Christe, eleison*!-nál — mely szintén háromszor ismétlődik, — először szólal meg néhány ütemben önállóan a zenekar,

5

Christe e-lei-son

majd a szóló énekkvartett. Ezután erősen kibővítve és a polifónia mesteri feldolgozásában visszatér a Kyrie első témája (4. példa). A tételt néhány ütem zenekari rész zárja be. Képlete A-B-A.

A szöveg szerinti hármas tagolás az egész tétel felépítésében érvényesül.

GLORIA

3. Gloria.

(Gloria in excelsis Deo!)

Et in terra pax hominibus
bonae voluntatis!

Laudamus Te. Benedicimus
Te. Adoramus Te. Glorifica-
mus Te.

Gratias agimus Tibi propter
magnam gloriam tuam.

Domine Deus, Rex coelestis,
Deus Pater omnipotens!

Domine Fili Unigenite, Jesu
Christe. Domine Deus, Ag-
nus Dei, Filius Patris.

Qui tollis peccata mundi, mise-
rere nobis!

Qui tollis peccata mundi, sus-
cipe deprecationem nostram!

Qui sedes ad dexteram Patris,
miserere nobis!

Quoniam Tu solus sanctus.
Tu solus Dominus. Tu solus
Altissimus, Jesu Christe!

Cum Sancto Spiritu, in gloria
Dei Patris. Amen!

3. Angyali dicsőítő ének.

(Dicsőséges Istennek mindenek
fölött!)

És békesség a földön az ő jó-
akarataiba fogadott émbe-
reknek!

Dicsérünk Téged! Áldunk Té-
ged! Imádunk Téged! Ma-
gasztalunk Téged!

Hálálkodunk Néked a te nagy
felségedért!

Urunk, Istenünk, mennyei Ki-
rály, mindenható Atya Is-
ten!

Urunk Egyszülött Fiú, Jézus
Krisztus. Urunk, Istenünk,
Istennek Báránya, az Atyá-
nak Fia!

Ki elviszed a világ bűneit,
irgalmaz minékünk!

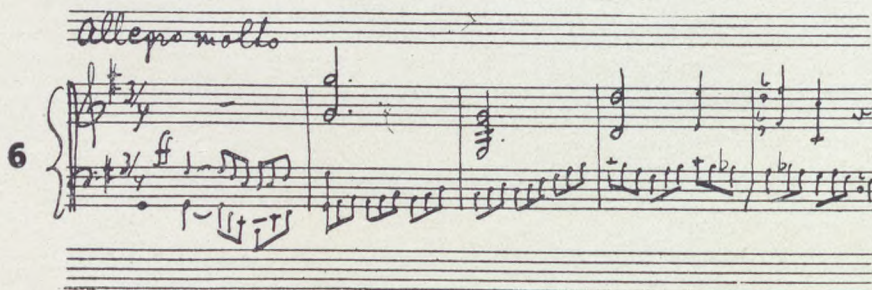
Ki elviszed a világ bűneit, fo-
gadd el a mi esedezésünket!

Ki az Atya jobbjára felül ülsz:
irgalmaz minékünk!

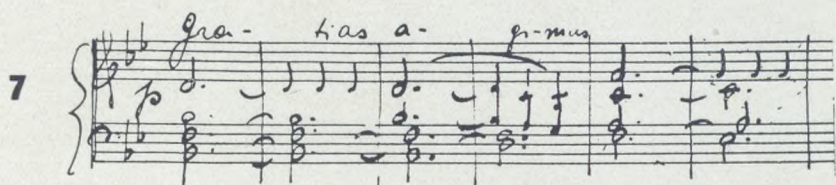
Mivelhogy Te vagy a legszen-
tebb, Te vagy a leghatalma-
sabb, Te vagy a legfőlsége-
sebb, Jézus Krisztus!

A Szent Lélekkel együtt, az
Atya Isten dicsőségében.
Amen!

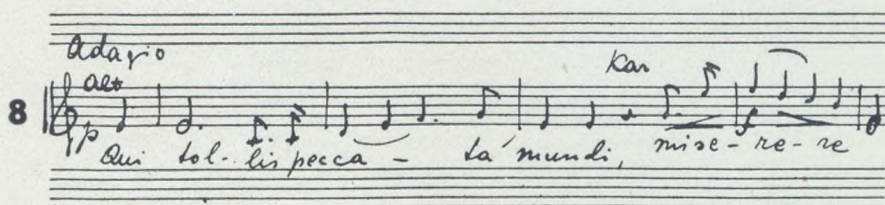
Élénk, ragyogó tétel. Dinamikában is erősebb,
mint a Kyrie. A karok örömteli újjongással, vetélkedve
zengik az Istent dicsőítő éneket. A zenekar hozza a
főtémát,

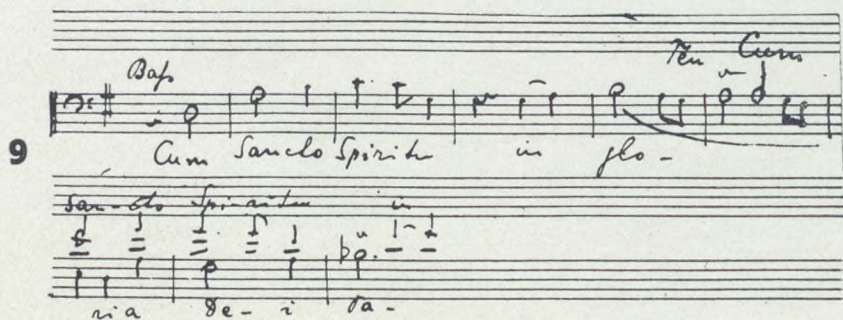
mely az Introitus *Gloria Patri*-jának témájával (3. példa) azonos. Itt is látjuk, hogy a zeneköltő a mise egyező szavaira azonos zenei fogalmazást használ. A *Gratias agimus* alázatos szava után

visszatér az első téma. Lassú (adagio) közép-rész következik.

Az örömteljes első téma visszatér és a tétel nyolc-szólamú fugatóval

hatalmas fortissimóban végződik. Képlete A-B-A.

GRADUALE

4. *Graduale et Alleluja.* Locus iste a Deo factus est, inestimabile sacramentum, irreprehensibilis est.

Deus, cui astat Angelorum chorus: exaudi preces servorum tuorum.

Alleluja. Alleluja!

Adorabo ad templum sanctum tuum: et confitebor nomini tuo.

Alleluja!

4. *Lépcsőének és Alleluja.* Ez a hely Isten alkotása: felmérhetetlen szentség, csak hódolat illeti!

Isten, kinek az angyalok kórusa szolgál: hallgasd meg a te szolgálóidnak fohászoködsait.

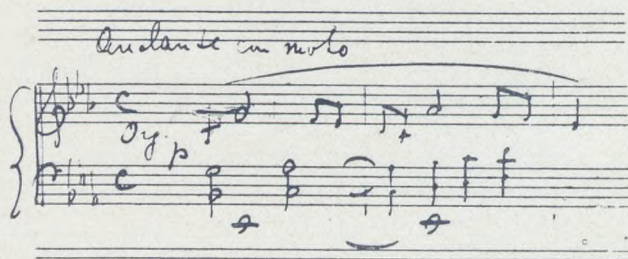
Alleluja. Alleluja!

Leborulok a te szentséges templomodhoz: és a te nevednek dicsóíttést zengedezek.

Alleluja!

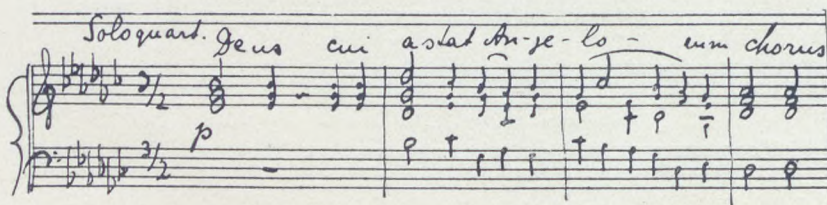
Az orgona lassú bevezető témájával kezdődik.

10

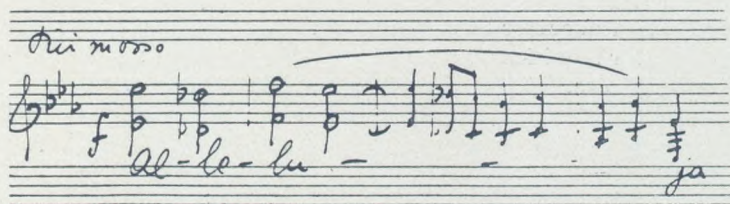

Ez a téma kapocsként tartja össze a tétel kar-részleteit. Középrészként bensőséges alázattal megszólal a szóló kvartett.

11

Ezt a témát ismétli az egyesített kar, melynek kifejlődésével a tétel élénkül s felhangzik a nemes egyszerűségével hódító Alleluja,

mely után az első témakör tér vissza. A tétel képlete A-B-C-A.

CREDO

5. Credo. (*Credo in unum Deum!*)

Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium, et invisibilium.

Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelis.

Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine: Et homo factus est.

Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum Scripturas. Et ascendit in coelum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos: cuius regni non erit finis!

Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et

5. Hitvallás. (*Hiszek egy Istenben!*)

A mindenható Atyában, az égnek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak alkotójában.

És az egy Ur Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, ki az Atyától minden idők előtt született. Aki Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, igaz Isten az igaz Istentől. Aki született, nem alkottatott, egylényegű az Atyával: aki által teremtetett minden. Aki érettünk emberekért és a mi üdvösségünkért leszállott az egekből.

És megtestesült a Szent Lélek által Szűz Máriából: És ember lett.

Meg is feszítették érettünk: Pontius Pilatus idejében szenvedett és eltemettetett. Harmadnapon feltámadott, miként az Írások jövendölték. És felszállt a mennybe: az Atya jobbján ül. És eljő ismét dicsőségben, megítélni az élőket és a holtakat: és az ő országának vége nem lesz!

Filio simul adoratur et con-
glorificatur : qui locutus est
per Prophetas.
Et unam sanctam catholicam
et apostolicam Ecclesiam.
Confiteor unum baptisma in
remissionem peccatorum.
Et exspecto resurrectionem
mortuorum. Et vitam ven-
turi saeculi. Amen !

És a Szent Lélekben, az Urban
és éltetőben : ki az Atyától
és Fiútól ered. Kit az Atyá-
val és Fiúval egyetemben
imádunk és velük együtt
dicsőítünk : ki a próféták
által szólt mihozzánk.
És az egy, szent, egyetemes
és apostoli Egyházat.
Vallom az egy keresztséget a
bűnök megbocsájtására.
És várom a holtak feltámadá-
sát. És az eljövendő örök
életet. Ámen !

A mise legterjedelmesebb s ha a fokozottat lehet
fokozni : művészetileg legmesteribb része. A zene-
irodalom egyedülálló Credo-ja ! Tizenkét variáció-
ból áll. Felfogása teljesen újszerű és a stílust nemhogy
meg nem bontja, de a legszigorúbb liturgikus jelleg-
ből egy pillanatra sem lép ki. Főtémáját

Allegro deciso

13 *f* Pater mi-ni-po-ten-tem, fa-cto-rem
coe-li et ter-rae, vi-si-bi-lium
o-mni-um, et in-vi-si-bi-li-um

a kar uniszónó tizenkétszer énekli. Az így keletke-
zett *ostinato*-t (folyvást tartó) a zenekar variációkkal
fonja körül. Az ötödik változattól a kilencedikig

terjedő rész, mely Krisztus életéről szól, közép-részeknek vehető. Ebben a szólókvartett is szerepel. A tételben orgona nincs.

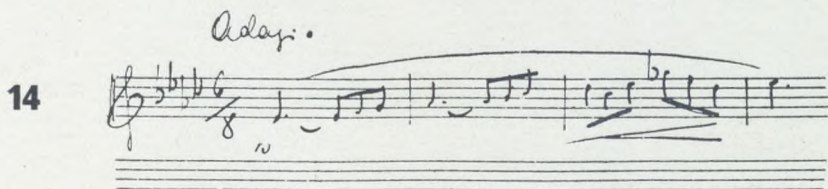
A Credo-nak A-B-A képlet szerinti beosztása a tizenkét variáció körén belül is megtalálható.

OFFERTORIUM

6. *Offertorium.* Domine Deus, in simplicitate cordis mei laetus obtuli universa et populum tuum, qui repertus est, vidi cum ingenti gaudio: Deus Israel, custodi hanc voluntatem. Alleluja!

6. *Felajánlási ének.* Uram, Istenem, szívem egyszerűségében vígan ajánlottam fel mindenemet és idezarándokolt népedet is végtelen örömben láttam: Izrael Istene, őrizd meg ezt a szent akaratot. Alleluja!

Tizenkét szólamú kar. Szóló vonósnégyessel és orgonával kísért lassú tétel. Főtémája:

Alleluja-ja, mely a tételt *coda*-szerűleg zárja, azonos a Graduale Alleluja-jával (12. példa). A tétel képlete A-B-A.

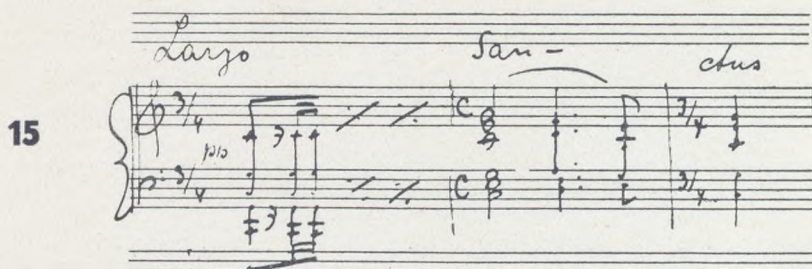
Az aránylag rövid Offertorium finoman metszett, nemes szólamokból és kristálytisztá harmóniákból faragott megkapó zenei miniatűr.

SANCTUS

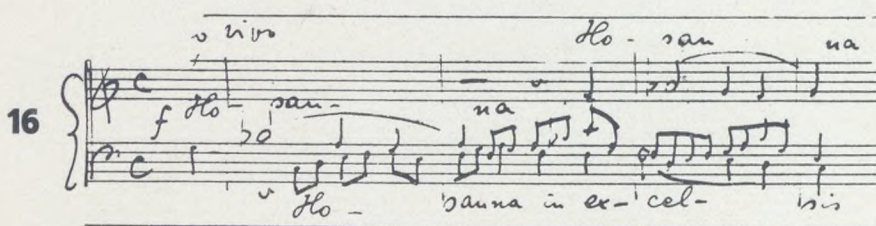
7. *Sanctus.* Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth!
Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis!

7. *Sanctus.* Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene! Telve vannak a mennyek és a föld a te dicsőségeddel. Hosanna Néked mindenek fölött!

Lassú tétel. Témáját

az első kar halkán hozza, a második kar más hangnemben forte ismétli, majd a két kar egyesítve zengi Isten szent magasztosságát. A dicsőítő énekből újjongó erővel tör ki a *Hosanna*

mesteri kettős fugatója, melynek nagyszerű emelkedésével zárul a tétel. Képlete A-B.

BENEDICTUS

8. *Benedictus*. Benedictus, qui
venit in nomine Domini!
Hosanna in excelsis!

8. *Benedictus*. Áldott, ki az Ur
nevében jön! Hozsanna Né-
ked mindenek fölött!

Lassú, áhítatos rész, melynek témáját

Andante cantabile

17

be-ni, qui be-ni in no-mi-ne do- -

mi-ni

a szóló énekkvartett hozza s aztán átveszi a kar.
A *Hosanna* témája

18

Ho-san-na in ex-cel-sis

Hosanna in ex-cel-sis

azonos a Sanctus *Hosanná*-jával; azonos moduláció mellett azonban ritmikailag elváltoztatott, mi által — a Benedictus szellemének megfelelően — más hangulatot kap. A tételből a csendes, derűsebb lélek mélységes hódolatának szava szól. Képlete A-B.

AGNUS DEI

9. *Agnus*. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis!
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis!
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem!

9. *Agnus Dei*. Istennek Báránya ki elviszed a világ bűneit, irgalmazz minékünk!
Istennek Báránya, ki elviszed a világ bűneit, irgalmazz minékünk!
Istennek Báránya, ki elviszed a világ bűneit, adj minékünk békességet!

Adagio tétel. Rövid zenekari bevezetés után

19

Adagio.
pp
A-gnus dei

belép az énekkar.

20

Solo qui tol-lis pec-ca-ta mundi qui tol-lis
Kar
qui tol-lis pec-ca-ta mundi

A háromszor ismétlődő Agnus Dei erőben és hangmagasságban fokozódik. A *Qui tollis* témája a *Gloriából* (8. példa) való. A *Dona nobis*

21

Do-na nobis pa

a *Kyrie* témájával (4. példa) azonos. A tételben orgona nincs. Képlete A-B.

COMMUNIO

10. *Communio.* Domus mea domus orationis vocabitur, dicit Dominus. In ea omnis qui petit: accipit, et qui quaerit: invenit, et pulsanti aperietur!

10. *Áldozási ének.* Az Ur szava: Háznak neve „az imádság háza”. Abban mindenki, aki kér: kap és aki keres: talál és a zörgetőnek megnyílik az!

Megszakítás nélkül (attacca) következik. Kíséret nélküli (a capella) kórus, mely fenséges zárata a misének. A *pulsanti* szóra belép az üstdob s az *aperietur*-ra a teljes orgona. Hatalmas erejű orgona utójátékkal végződik a magyar egyházi zeneművészet nagy alkotása.

*

Dohnányi Ernő miséje az Egyházzenei Kódex (X. Pius: Motu Proprio) követelménye szerint: tartalmában szent, formájában művészi, hatásában általános és vallási áhítat keltésére alkalmas.

Beethoven írta: „Semmi se magasztosabb, mint a többi embernél közelebb jutni Istenhez és innen árasztani az Istenség sugarait az emberiségre”.

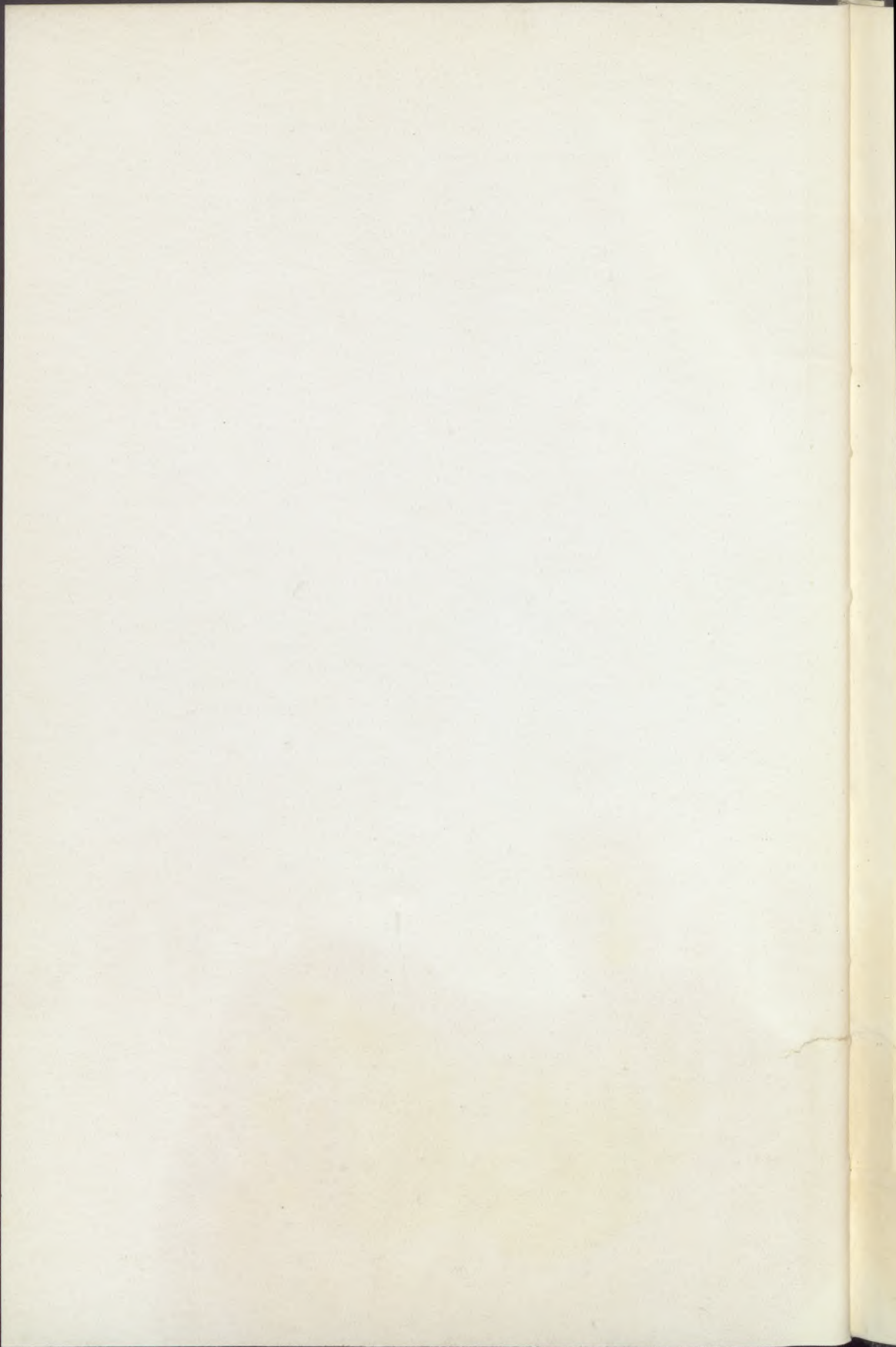
Dohnányi *Missa in dedicatione Ecclesiae* miséjével ezt a magaslatot elérte.

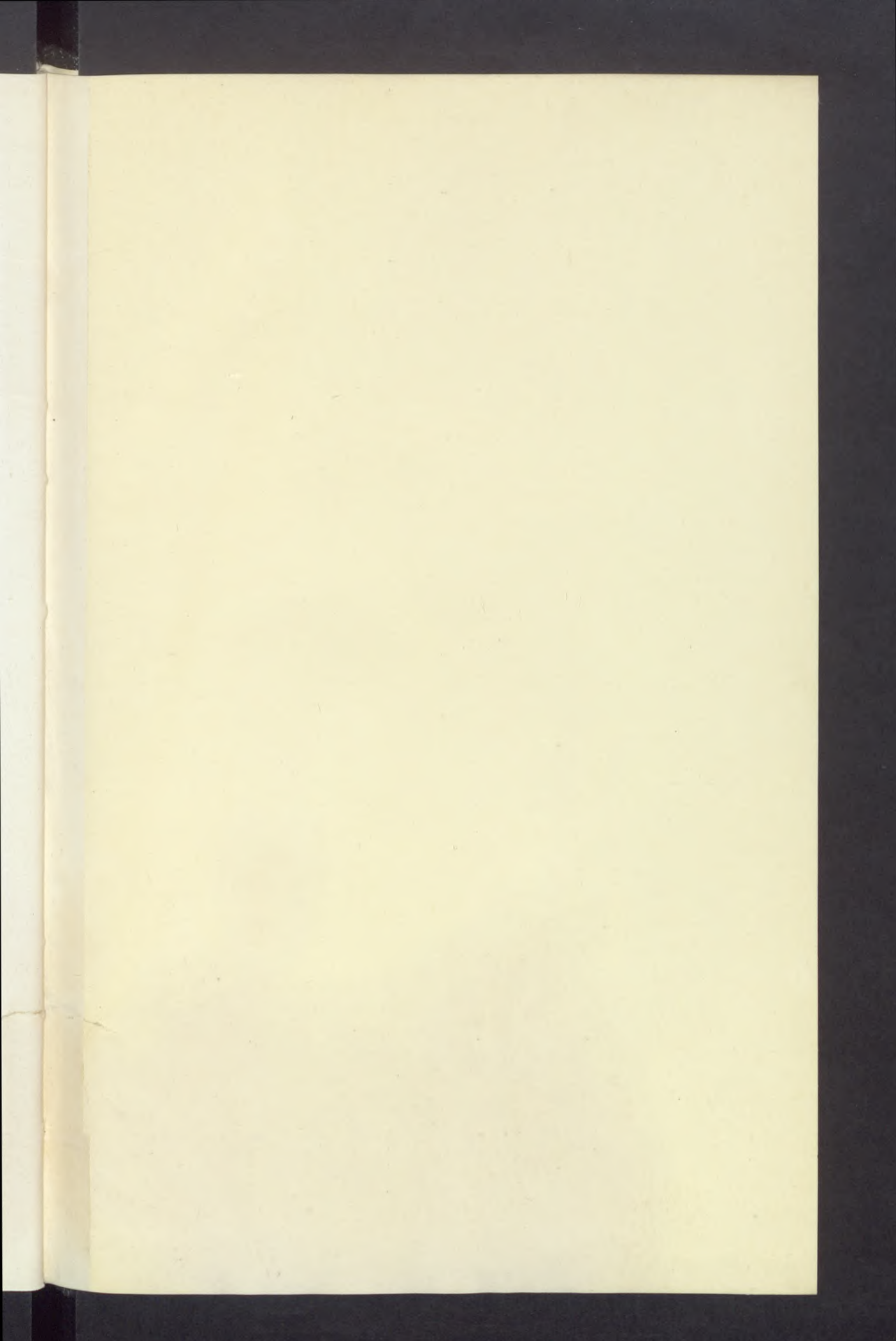
1930 október 25.

Papp Viktor

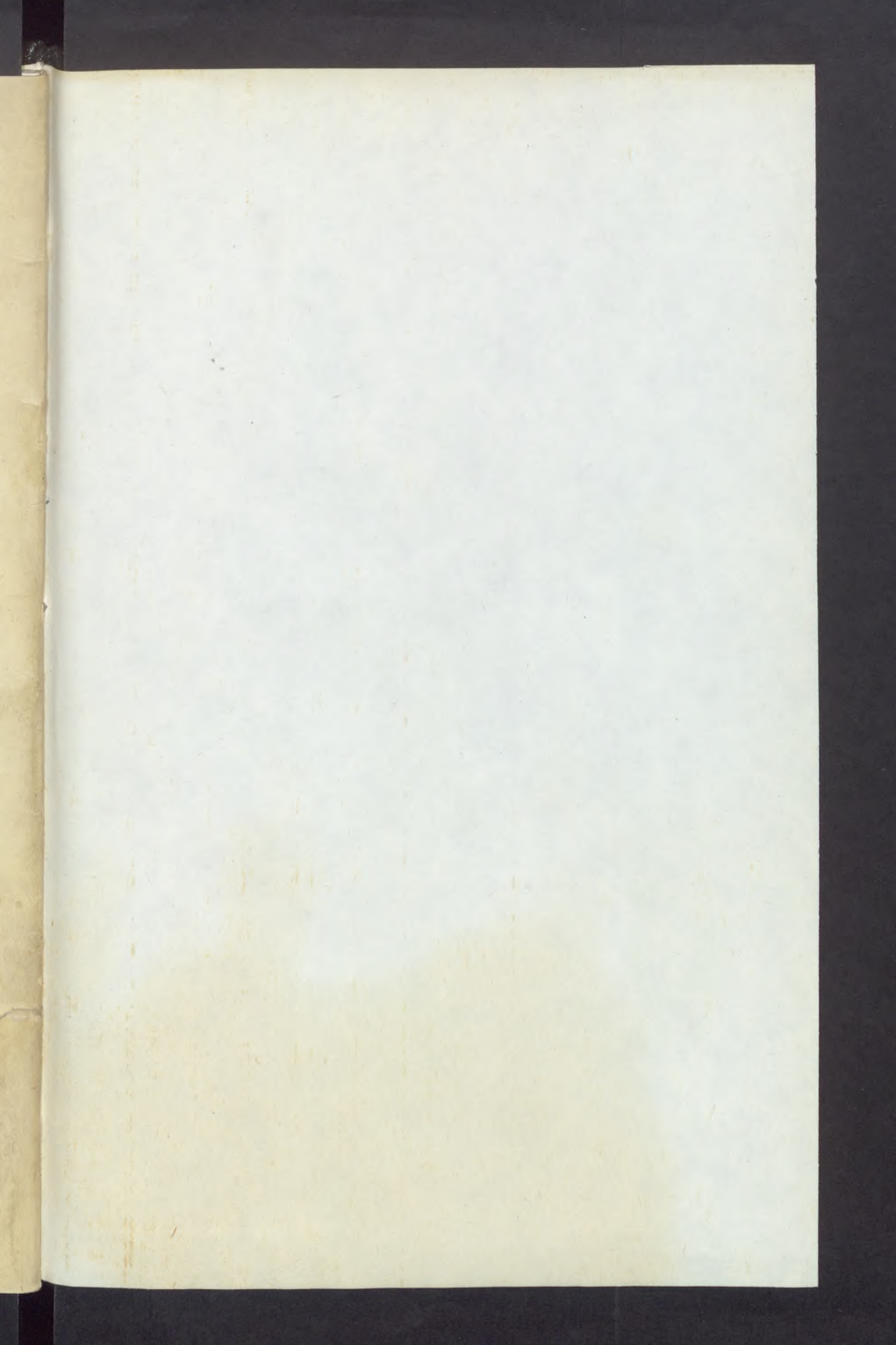

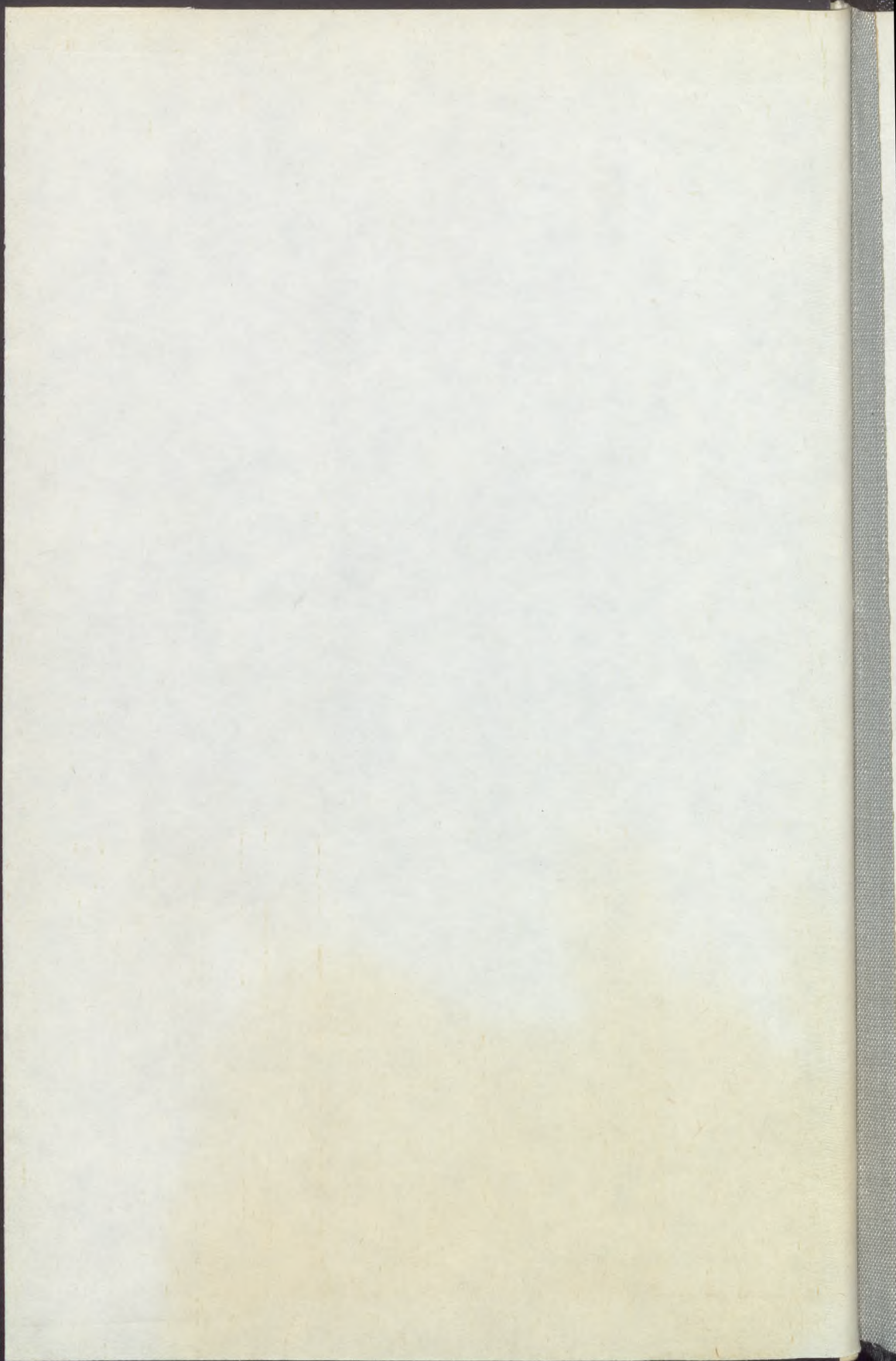

Ára 2 pengó

1975 FEB 03

